

УДК 373.3/.5.043.2 – 056.2/.3]

Платонова Оксана Георгіївна

ORCID 0000-0003-4197-3290

Кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри соціальної роботи та  
освітніх і педагогічних наук,  
Національний університет  
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка  
(Чернігів, Україна) E-mail: ogplatonova@ukr.net

## АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ КОУЧИНГУ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

**Мета статті** – теоретично обґрунтувати особливості адаптації дітей особливими освітніми потребами до умов навчально-реабілітаційного центру за допомогою методів коучингу та арттерапії.

**Методологія.** Методологічною основою дослідження адаптації дітей особливими освітніми потребами до умов освітнього середовища є праці О. Бабяк, О. Дробот, В. Засенка, І. Звєрєвої, О. Колосової, А. Колунаєвої, О. Кононко, Л. Прохоренко, Ю. Чернецької. Особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру описано в наукових публікаціях В. Бондаря, Н. Колодної, К. Рейда.

Серед українських учених, які досліджували проблеми коучингу як ефективної технології професійного та особистісного розвитку, можна виділити П. Безручко, Т. Борову, Г. Єльнікову, Н. Зирянову, В. Радкевич, О. Рибіну, І. Рибкіна, С. Симодейко, С. Хамаганову, О. Цибіну.

Питання впливу арттерапії на дітей досліджують багато вчених-теоретиків та практиків (Г. Батищева, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Ещенко, О. Пилипенко, Н. Полякова, Н. Простакова, О. Пинчук, А. Чуприков, Т. Яценко та ін.).

**Наукова новизна** полягає у тому, що у статті проаналізовано особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами до умов навчально-реабілітаційного центру за допомогою методів коучингу та арттерапії.

**Висновки:** Для успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище в умовах навчально-реабілітаційного центру потрібні не тільки специфічні навчальні умови, а і злагоджена робота колективу, який включає в себе компетентний склад працівників – педагогів і медичний персонал, які зможуть виявити індивідуальні кожного учня освітні потреби кожного учня та адаптувати до них навчальні плани, використовуючи методи коучингу та сучасні методи психотерапії.

**Ключові слова:** діти з особливими освітніми потребами, адаптація, коучинг, методи арттерапії.

**Актуальність дослідження.** Останніми роками державою зроблено певні кроки на шляху до запровадження інклюзивної освіти, яка до сьогодні в Україні розвивалась як експериментальна діяльність: внесено відповідні зміни до законодавчої бази, розроблено низку підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на створення соціально-економічних умов для інтеграції в суспільство дорослих і дітей з особливостями психофізичного розвитку. Світове суспільство дуже змінило своє ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Визнання прав такої дитини, її потреб, інтересів, надання допомоги в соціалізації та виборі професійної діяльності є дуже важливим на сучасному етапі розвитку освіти. Тому вагомого значення набуває розвиток інклюзивного навчання, що передбачає спільне перебування дітей з особливими освітніми потребами з їхніми здоровими однолітками. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, що виключає будь-яку дискримінацію дітей; забезпечує рівноцінне ставлення до всіх людей, створює спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами, навчає дітей сприймати людей такими, якими вони є.

За останні десять років оновлено структуру спеціальних шкіл (інтернатів), навчальні плани, програми й підручники. Цьому передувало розроблення Державного стандарту спеціальної освіти, який регулює відносини суб'єктів освітнього процесу. Державний стандарт містить корекційно-розвивальну складову, що забезпечує здійснення психолого-педагогічної, медичної, соціальної реабілітації дітей з

особливостями розвитку та надання широкого спектра освітніх, виховних, корекційних послуг для задоволення потреб учнів і реалізації можливостей їхньої соціалізації.

Розробляються і впроваджуються в практику спеціальних шкіл інноваційні технології навчальної та корекційної роботи, методи коучингу та арттерапії, принципи особистісно орієнтованої освіти, спрямовані на формування в учнів життєво необхідних у процесі соціалізації особистості у підлітковому і дорослому віці компетентностей (соціальних, комунікативних, трудових, громадянських, правових тощо). Діти з особливостями розвитку активно залучаються до різноманітних форм позакласної роботи, що дають їм можливість репрезентувати свої досягнення в різних видах діяльності й самореалізуватися (участь в оглядах художньої самодіяльності, виставках творчих і художніх виробів, спортивних змаганнях, місцевих, всеукраїнських і міжнародних змаганнях параолімпійського руху тощо).

Проблеми соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі висвітлені в працях науковців О. Бабяк, О. Дробот, В. Засенка, І. Звереві, О. Колосової, А. Колупаєвої, О. Кононко, Л. Прохоренко, Ю. Чернецької та ін. Особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру описана в наукових публікаціях В. Бондаря, Н. Колодної, К. Рейда та ін.

Серед українських учених, які досліджували проблеми коучингу як ефективної технології професійного та особистісного розвитку, можна виділити П. Безручко, Т. Борову, Г. Єльнікову, Н. Зирянову, В. Радкевич, О. Рибіну, І. Рибкіна, С. Симодейко, С. Хамаганову, О. Цибіну.

Питання впливу арттерапії на дітей досліджують багато вчених-теоретиків та практиків серед яких Г. Батищева, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Ещенко, О. Пилипенко, Н. Полякова, Н. Простакова, О. Пинчук, А. Чуприков, Т. Яценко. У своїх дослідженнях вони узагальнили основні принципи і робочі прийоми використання арттерапії в роботі з дітьми як засобу розвитку певних особистісних якостей і вмій, запропонували підходи до діагностики і корекції емоційних розладів у дітей та підлітків.

Зміни в освіті дітей з особливими освітніми потребами відбуваються стихійно, швидкими темпами, без надання їм адекватних освітніх, виховних, корекційних, соціальних, оздоровчих та інших послуг. У зв'язку з низьким рівнем соціальних стандартів населення, економічною нестабільністю держави виникають труднощі щодо створення оптимальних умов для розвитку дітей з особливими потребами в родині та обсягів фінансування інклюзивних шкіл залежно від кількості дітей і наданих їм послуг, які значно перевищують обсяги фінансування спеціальних шкіл (інтернатів). Цей процес потребує створення нормативно-правового поля та розроблення механізмів комплектування класів дітьми з різними пізнавальними можливостями.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти є цінними й активними членами суспільства.

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісного навчання шляхом організації діяльності в освітніх установах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення [3, 27].

Навчання в навчально-реабілітаційних закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами. Як свідчать дослідження, в навчально-реабілітаційних центрах наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. При цьому діти мотивують одне одного до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмій. Взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги [1, 9–10].

Нині, коли спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (надалі – ООП), організація ефективної соціально-освітньої інклюзії потребує створення умов тісної взаємодії педагогів закладу загальної середньої освіти, спеціалістів служби супроводу, громадськості, дітей та їх батьків. Ураховуючи значення психофізичних вад дітей з ООП, що перешкоджають навчанню цих дітей і їхній соціальній адаптації, потребує особливої уваги та спільної тривалої, кропіткої роботи й обумовлює необхідність впровадження інноваційного напрямку педагогіки – педагогіки партнерства, як компетентнісного підходу, спрямованого на особистісний розвиток дітей з ООП, формування у них здатності до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації в соціумі.

На сучасному етапі розвитку суспільства існує актуальна проблема адаптації цих дітей. Адаптація змінює характер навчання, не змінюючи зміст або понятійну сутність навчального завдання. Окрему увагу науковці та практики приділяють соціальній адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Соціальна адаптація – пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, рольова пластичність поведінки, інтеграція особистості у

соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії.

На думку О. Кононко, адаптація є першою з трьох фаз соціального становлення особистості дошкільника (адаптація, індивідуалізація, інтеграція) і передбачає засвоєння норм тієї соціальної спільноти, до якої він належить. Особливостями соціальної адаптації старшого дошкільника: усвідомлення ним себе суб'єктом діяльності; бажання бути включеним у нове оточення; орієнтація на суспільні функції людей, норми, сенс їхньої поведінки та діяльності; суб'єктивне ставлення до соціальних цінностей, розуміння своєї належності до дитячого колективу; прагнення до розширення соціальних контактів; прихильне ставлення до одних груп дітей та відмова від спілкування з іншими [2, 50].

Адаптація відбувається на трьох рівнях: фізіологічному, психологічному і соціальному.

На фізіологічному рівні адаптація передбачає здатність організму людини підтримувати свої фізіологічні параметри в межах, необхідних для нормальної життєдіяльності при зміні зовнішніх умов.

На психологічному рівні адаптація забезпечує нормальну роботу всіх психічних структур під впливом зовнішніх психологічних чинників (прийняття зважених рішень, прогнозування розвитку подій та ін.).

Соціальна адаптація забезпечує пристосування людини до ситуації, соціального середовища за рахунок вміння аналізувати поточні соціальні ситуації, усвідомлення своїх можливостей у ситуації, соціальних обставин, вміння утримувати свою поведінку відповідно до головних цілей діяльності. Виділяють дві особливі форми соціальної адаптації: девіантну (пристосування до сформованих соціальних умов з порушенням прийнятих у суспільстві цінностей і норм поведінки); патологічну (пристосування до соціального середовища за рахунок використання патологічних форм поведінки, викликаних функціональними розладами психіки).

Соціальна адаптація є одним з етапів інтеграції в суспільство, тому завдання соціальної адаптації осіб з особливими потребами є пріоритетним в розвитку системи освіти України. Зокрема, впровадження Нової української школи передбачає, що заклад освіти буде давати не лише знання, а й вчитиме застосовувати їх на практиці та формувати ставлення і цінності. Це означає переорієнтування з традиційного предметного навчання на компетентнісний підхід, тобто формування в учнів з ООП здатності ефективно вирішувати завдання, що виникають при взаємодії з навколишнім середовищем [4].

Для успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами, потрібно створити безпечне та сприятливе освітнє середовище. Освітнє середовище – це:

- характеристика життя всередині освітнього закладу;
- система впливів і умов формування особистості;
- система можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторово-предметному оточенні.

Діти з особливими освітніми потребами мають фізичні вади, тому для них потрібно створювати і специфічне освітнє середовище. Навчально-реабілітаційні центри повинні підлаштовувати умови закладу до дітей з певними вадами (мається на увазі установка пандусів, специфічні парти, обладнання, підручники тощо). Організація інклюзивного освітнього середовища здійснюється фахівцями, які постійно працюють над підвищенням своєї кваліфікації для роботи з дітьми з ООП, проходять курсову підготовку, відвідують спеціалізовані тренінги для працівників освітньої сфери, займаються самоосвітою та діляться досвідом з колегами.

Для покращення процесу адаптації дітей з ООП до умов навчання в навчально-реабілітаційному центрі, на нашу думку, фахівцям потрібно застосовувати методи коучингу.

Коучинг має всі ознаки педагогічної технології, оскільки є моделлю спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення освітнього процесу із забезпеченням комфортних умов для учнів і фахівця. Він може органічно увійти в структуру різноманітних форм організації навчальних занять, виховних справ та інших видів педагогічної взаємодії.

Існує низка переваг застосування коучингу у системі освіти. Перш за все, це формування активної творчої особистості, гармонійний розвиток якої вимірюється не кількістю засвоєних понять або загальним обсягом навчальної інформації, а її швидким і раціональним відбором та вмінням гнучко використовувати у майбутніх життєвих і професійних ситуаціях, особливо це корисно у роботі з дітьми з ООП. Організація педагогічної взаємодії із залученням технік коучингу дозволить учням економно витрачати час, розумно організувати життя, що сприятиме розвитку генетично закладених здатностей кожної людини; допоможе розібратися у власних здібностях і навчитися їх використовувати з максимальною для себе користю та перспективою.

Отже, вихідними засадами коучингової взаємодії є розкриття потенціалу, партнерство, результат. Критерій результативності – наявність у учня важливих для нього результатів з урахуванням індивідуальних темпів і можливостей розвитку.

Коучинг складається з певних методів і технік (бесіди, запитання, поставлені завдання, вправи), які дозволяють сформулювати очікуваний результат, окреслити можливості його досягнення.

Коучинг – це новаторський, незвичний тип педагогічного співробітництва, взаємин між фахівцем і учнями. Це особливе підтримуюче ставлення до дитини, згідно з яким вона сама вирішує проблеми, сама

досягає своєї мети, реалізуючи власні здібності і можливості. Це також і вид індивідуальної підтримки особистості, що має на меті підвищення персональної ефективності; засіб сприяння особистості у пошуку виходу з будь-якої складної для неї ситуації; технологія розвитку, яка робить можливим переміщення із зони проблеми у зону її ефективного вирішення. З огляду на це, активне впровадження коучинг підходу в сучасній школі може забезпечити значне підвищення рівня продуктивності, екологічності освітнього процесу, допоможе створити сприятливе для розвитку особистості комфортне, гуманістичне, здоров'язбережувальне освітнє середовище.

Прогресивна сучасна інновація полягає у забезпеченні права вибору варіативних моделей здобуття освіти дітьми з особливими потребами. Хоча впровадження нових моделей освіти стикається з труднощами, проте всі інновації виникають на запит батьків – основних замовників освітніх послуг, захисників інтересів дитини. Тому постає завдання створення сучасного освітньо-реабілітаційного середовища відповідно до потреб кожної дитини, застосування розумного пристосування та універсального дизайну в освіті.

Нині діти з ООП можуть здобувати освіту в закладах загальної середньої освіти різних типів:

- спеціальних закладах загальної середньої освіти (спеціальні закладах загальної середньої освіти з продовженим днем, школи-інтернати, навчально-реабілітаційні центри);
- закладах загальної середньої освіти зі спеціальними та інклюзивними класами.

Навчально-реабілітаційний центр – інноваційний, новий тип закладу освіти. Сьогодні розвиваються різні моделі закладів, спеціальні школи-інтернати розширюють і осучаснюють свої функції, і на їх базі створюються навчально-реабілітаційні центри. Тому, актуальним є визначення методичних основ та особливостей діяльності таких інноваційних закладів.

Суттєвою перевагою закладів цього типу є забезпечення комплексного підходу до реабілітації вихованців за рахунок синергетичного взаємодоповнення засобів медичної, педагогічної, психологічної і соціальної реабілітації. Водночас, ця перевага висуває додаткові вимоги до її практичної реалізації, адже кожен напрям реабілітації має впроваджуватися як окрема реабілітаційна система, яка має внутрішню цілісність, структурно-функціональну специфіку і водночас оптимально співвідноситься з іншими системами. Саме такий підхід дозволяє об'єднати зусилля всіх фахівців (учителів, соціальних педагогів-вихователів, корекційних педагогів, психологів, медичних фахівців) для реалізації індивідуальної програми реабілітації кожної дитини, передбачити в цій програмі методично правильну послідовність медичних, педагогічних, психологічних і соціальних заходів

Використання у роботі фахівців навчально-реабілітаційних центрів різноманітних методів арттерапії значно прискорює процес адаптації дітей з ООП до закладу. Тому, ми вважаємо, що знання специфіки арттерапевтичних методик є важливими для роботи з дітьми з ООП.

Арттерапія – це метод розвитку і змін свідомих і несвідомих сторін психіки особистості за допомогою різних форм та видів мистецтва. Через використання малювання, ліплення чи інших видів експресії арттерапевтам вдається пізнати людину та уникнути при цьому її внутрішньої цензури. Таким чином послаблюється контроль свідомості над несвідомими імпульсами, в яких часто закладена причина тих чи інших проблем. Для арттерапевтичного підходу характерне те, що в центрі уваги перебуває не продукт творчості клієнта, а унікальна особа його автора. При цьому досліджуються також процеси взаємодії особи з її творчою продукцією. Основною метою арттерапії є гармонізація розвитку особистості через розвиток здатності до самовираження і самопізнання. Прийоми арттерапії використовуються як для дослідження та вирішення індивідуальних, так і сімейних чи родинних проблем. При цьому в ній прийнята заборона на порівняльні та оцінювальні думки, висновки, критику, покарання. Це дозволяє клієнтові залишатися самим собою, не відчуваючи незручності, сорому чи образи від порівняння з іншими, а також допомагає створити в терапевтичних стосунках атмосферу довіри і безпеки. Крім того, арттерапія дає вихід внутрішнім конфліктам і сильним емоціям, допомагає при інтерпретації витіснених переживань тощо. Вона може застосовуватися для дітей від 6-ти років (оскільки в них уже сформована символічна діяльність) і дорослих як окремий метод, і в парі з іншими підходами – гештальт-терапією, позитивною психотерапією і т. д.

Завданнями арттерапії є: дати соціально прийнятний вихід агресивності та іншим негативним почуттям; полегшити процес терапії. Це відбувається у зв'язку з тим, що несвідомі внутрішні конфлікти і переживання часто буває легше виразити за допомогою зорових образів, ніж висловити їх вербально; отримати матеріал для інтерпретації і діагностичних висновків; опрацювати думки і почуття, які клієнт звик подавляти, що особливо актуально для сильних переживань і переконань, які підкріплені відповідними механізмами психологічного захисту; налагодити стосунки між фахівцем і дитиною, чому сприяє спільна участь у художній діяльності; розвинути почуття внутрішнього контролю. Цьому сприяє впорядкування кольору і форм під час створення продукту творчості; сконцентрувати увагу на відчуттях і почуттях; розвинути художні здібності й підвищити самооцінку.

Арттерапія існує в індивідуальній та груповій формах. Індивідуальна форма застосовується в роботі з дорослими і дітьми, а також у сфері психіатрії: для осіб, до котрих не можна застосувати вербальну психотерапію; пацієнтів з неглибокими психічними розладами невротичного характеру; людей з проблемами вербалізації (дітей із аутизмом, заїканням тощо) та посттравматичними стресовими

розладами. Індивідуальний психотерапевтичний процес відбувається здебільшого на основі психодинамічного підходу – дослідження несвідомого на продуктах образотворчої діяльності. При цьому переважно застосовується недирективний характер роботи. Фахівець діє гнучко, підлаштовується під індивідуальний ритм і стилеві особливості діяльності клієнта, намагаючись діяти за динамікою його станів.

Групова арттерапія допомагає: розвивати соціальні й комунікативні навички; надавати взаємну підтримку членам групи й вирішувати загальні питання; спостерігати результати своїх дій та їхній вплив на інших; засвоювати нові ролі й виявляти приховані якості особистості; підвищувати самооцінку і зміцнювати ідентичність учасників. Групові форми арттерапії використовуються в охороні здоров'я, освіті, соціальній сфері. Арттерапевтична група передбачає демократичну атмосферу, пов'язану з рівністю прав і відповідальності учасників, менший ступінь їхньої залежності від фахівця. У груповій формі роботи посидується прагнення учасників до злиття з групою і збереження групової ідентичності й потреби в незалежності, зміцненні індивідуальної ідентичності. Залежно від матеріалу, з яким працюють фахівці, виділяють такі види арттерапії, як казкотерапія, маскотерапія, драматерапія, робота з глиною, пісочна терапія, музикотерапія, кольоротерапія, фототерапія, відеотерапія, танцювальна терапія та ін.

В умовах навчально-реабілітаційного центру можна застосовувати традиційну структуру проведення арттерапевтичного заняття, яке включає 6 послідовних етапів:

1. Налаштування на творчість. Завдання цього етапу – підготовка учасників до спонтанної художньої діяльності та внутрішньогрупової комунікації. Тут можна використовувати ігри, рухові й танцювальні вправи, нескладні образотворчі прийоми;

2. Актуалізація візуальних, аудіальних і кінестетичних відчуттів. На цьому етапі можна застосовувати малюнок у поєднанні з елементами музичної й танцювальної терапії, що покращують настрій та стимулюють волю до одужання. Вважається, що краще обирати мелодійні композиції без тексту, а гучність регулювати у взаємодії з учасниками;

3. Індивідуальна образотворча діяльність передбачає індивідуальну творчість для дослідження власних проблем і переживань. Тут важливим є процес спонтанної творчості, емоційний стан клієнта, його внутрішній світ. Цей етап передбачає непряму діагностику. Так, деякі додаткові відомості про автора можна одержати при інтерпретації малюнків відповідно до критеріїв відомих проєктивних методик. Але при цьому необхідно уникати типологізації і врахувати суб'єктивні фактори автора (наприклад, психічний стан);

4. Активізація вербальної і невербальної комунікації. Головне завдання цього етапу – створення умов для внутрішньогрупової комунікації. Кожному учаснику пропонується показати свою роботу і розповісти про неї. Ступінь відкритості та відвертості самопрезентації залежить від рівня довіри до групи, фахівця і особистісних особливостей автора. Якщо ж він відмовляється говорити, то не слід наполягати;

5. Колективна робота в малих групах. Учасники придумують сюжет і програють невеликі спектаклі. Переведення травматичних переживань у комічну форму приводить до катарсису, звільнення від неприємних відчуттів, емоцій;

6. Рефлексивний етап, який повинен відбуватися в атмосфері емоційної теплоти, емпатії, турботи. Це дозволяє учаснику арттерапевтичної сесії пережити ситуацію успіху в тій чи іншій діяльності.

**Висновки.** Отже, для успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище в умовах навчально-реабілітаційного центру потрібні не тільки специфічні навчальні умови, а і злагоджена робота колективу, який включає в себе компетентний склад фахівців, які зможуть виявити індивідуальні освітні потреби кожного учня та адаптувати до них навчальні плани, використовуючи методи коучингу та сучасні методи психотерапії.

## References

1. Колупасва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.  
Kolupaieva, A. A., Savchuk, L. O. (2011). Dity z osoblyvymy osvitimy potrebamy ta orhanizatsiia yikh navchannia: nauk.-metod. posib. [Children with Special Educational Needs and the Organization of Their Education: Science and Method. Manual]. Kyiv, Ukraine: Vydavnycha hrupa «АТОПОЛ».
2. Колосова О. В., Йоланта Гурал-Пулроле. Соціальна адаптація дітей з синдромом Дауна. *Молодий вчений*. 2018. № 5.2 (57.2). С. 49–53.  
Kolossova, O. V., Yolanta Hural-Pulrole. (2018). Sotsialna adaptatsiia ditei z syndromom Dauna [Social adaptation of children with Down syndrome]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*. № 5.2 (57.2), 49–53.
3. Данілавичюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 287 с.  
Danilavichutie, E. A. (2012). Stratehii vykladannia v inkluzyvnomu navchalnomu zakladi: navchalno-metodychnyi posibnyk [Teaching Strategies in an Inclusive Educational Institution: Educational and Methodological Manual]. Kyiv, Ukraine: Vydavnycha hrupa «A.S.K.».
4. Концепція «Нова українська школа» (Розпорядження Кабінету Міністрів від 14 грудня 2016 р. №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої

освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

Kontseptsiia «Nova ukrainska shkola» (Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r «Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku») [The Concept of «New Ukrainian School» (Order of the Cabinet of Ministers of December 14, 2016 No. 988-r «On the Approval of the Concept of Implementation of State Policy in the Field of General Secondary Education Reform «New Ukrainian School» for the period until 2029»)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

5. Кудрик Л. Г. Казка мого життя: коучингові техніки і психологічні практики для зміни життєвого сценарію: практичний посібник для психологів, педагогів, коучів і тренерів. Львів, 2019. 176 с.  
Kudryk, L. H. (2019). Kazka moho zhyttia: kouchynhovi tekhniky i psykholohichni praktyky dlia zminy zhyttievoho stsenariiu: praktychnyi posibnyk dlia psykholohiv, pedahohiv, kouchiv i treneriv [The Tale of My Life: Coaching Techniques and Psychological Practices for Changing the life Scenario: Practical Guide for Psychologists, Educators, Coaches and Trainers]. Lviv, Ukraine.
6. Підлипна Л. Терапія мистецтвом. 2-ге вид., оновлене. Івано-Франківськ: ОІППО; Снятин: ПрутПринт, 2009. 136 с.  
Pidlypna, L. (2009). Terapiia mystetstvom [Art Therapy]. 2-he vyd., onovlene. Ivano-Frankivsk, Ukraine: OIPPO; Sniatyn: PrutPrynt.

*Platonova Oksana*

ORCID 0000-0003-4197-3290

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,  
Associate Professor of the Department  
of Social Work and Educational and Pedagogical Sciences,  
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»  
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: ogplatonova@ukr.net*

#### ADAPTATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS TO THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT WITH THE HELP OF COACHING AND PSYCHOTHERAPY METHODS

**Purpose of the article:** *Theoretically substantiate the features of adaptation of children with special educational needs to the conditions of the educational and rehabilitation center with the help of coaching and art therapy methods.*

**Methodology:** *The methodological basis for the adaptation of children with special educational needs to the conditions of the educational environment is indicated in the works: O. Babyak, O. Robot, V. Zasenko, I. Zvereva, A. Kolosova, A. Kolupaeva, A. Kononko, L. Prokhorenko, Yu. Chernetskaya. The peculiarities of adaptation of children with special educational needs in the conditions of the educational and rehabilitation center are described in scientific publications by V. Bondar, N. Kolodnaya, K. Reid.*

*Among the Ukrainian scientists who studied the problems of coaching as an effective technology of professional and personal development, we can distinguish P. Bezruchko, T. Borova, G. Elnikova, N. Zyryanova, V. Radkevich, O. Rybina, I. Rybkina, S. Simodeyko, S. Khamaganov, A. Tsybin.*

*Many theoretical scientists and practitioners (G. Batishcheva, O. Voznesenskaya, N. Volkova, V. Gazolishin, N. Eschenko, O. Pilipenko, N. Polyakova, N. Prostakova, O. Pinchuk, A. Chuprikov, T. Yatsenko and others) are exploring the impact of art therapy on children.*

*The scientific novelty lies in the fact that the features of adaptation of children with special educational needs to the conditions of the educational and rehabilitation center with the help of coaching and art therapy methods are analyzed.*

**Conclusions:** *For the successful adaptation of children with special educational needs into the educational environment in the conditions of the training and rehabilitation center, not only specific educational conditions are needed, and the coordinated work of the team, which includes the competent staff of teachers and medical staff, who will be able to identify educational needs individually for each student and adapt curricula to them using coaching methods and modern methods of psychotherapy.*

**Key words:** *children with special educational needs, adaptation, coaching, methods of art therapy.*

*Стаття надійшла до редакції 29.06.2023 р.*

*Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Ребенко В. М.*